

Від редакції «ПМ»: 3 грудня 2015 р. Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського провів **Перший обласний форум педагогічних працівників експериментальних навчальних закладів**, на якому було розглянуто результати експериментальної діяльності навчальних закладів області за 2010–2015 рр. У роботі Форуму взяли участь 57 педагогічних працівників закладів освіти Полтавщини, наукові співробітники та методисти ПОППО.

Мета форуму – презентація та поширення отриманих у результаті дослідно-експериментальної діяльності регіонального та всеукраїнського рівнів загальноосвітніх навчальних закладів Полтавської області результатів педагогічних досліджень сучасного змісту освіти, авторських методик, технологій, інноваційних методів і форм роботи, моделей навчального та виховного процесів, управлінської діяльності в ЗНЗ.

Із питання розвитку культури дослідницької діяльності педагога та побудови шляху інноваційного розвитку навчального закладу виступила директор СЗОШ імені В. О. Нижниченка (м. Комсомольськ) Полобок Лідія Василівна. Очолюваний Лідією Василівною навчальний заклад із 2006 р. має досвід дослідно-експериментальної діяльності.

Про стан і перспективи розвитку програми впровадження фінансової грамотності йшлося у повідомленнях завідувачою сектором підприємництва Інституту модернізації змісту освіти МОН України Забути Наталії Іванівни та методиста відділу природничо-математичних дисциплін ПОППО Шкоденко Лариси Анатоліївни.

Для учасників форуму науковими керівниками й координаторами експериментальних робіт проведено засідання спеціальних дослідницьких груп, майстерень педагогічного розвитку та майстер-класів із тем:

– «Інноваційні моделі та технології медіаосвіти у загальноосвітніх навчальних закладах Полтавської області» (провела науковий керівник дослідно-експериментальної роботи з упровадження медіаосвіти у Полтавській роботі ПОППО Муліка

області, завідувача центром практичної психології і соціальної Катерина Миколаївна);

– «Технології, що сприяють наближенню учнів до наукового пізнання» (провели Буйдіна Олена Олександрівна, науковий керівник дослідно-експериментальної діяльності, завідувачка кафедри змісту освіти ПОППО; Бутенко Микола Миколайович, учасник дослідно-експериментальної діяльності «Освітньо-інформаційне середовище як фактор цілісного розвитку особистості», директор Круподеринської ЗОШ Оржицького району; Лантух Руслан Анатолійович, учитель англійської мови, педагог-організатор Круподеринської ЗОШ Оржицького району; Бондар Тетяна Олексіївна, к. ф. н., доцент кафедри філософії і економіки освіти ПОППО, керівник обласної СДГ «Філософія у школі»). Під час цієї секції учасники ознайомилися із практикою, набутою колегамі під час виконання програм «Реалізація діяльності підходу у навчанні природничих предметів», «Формування екологічних компетентностей школярів в умовах сільської школи», «Освітньо-інформаційне середовище як фактор цілісного розвитку особистості»;

– «Застосування тифлопедагогічного інструментарію у навчально-виховному процесі ЗНЗ з інклюзивною формою навчання» (засідання спеціальної дослідницької групи провели заступник директора, дефектолог-тифлопедагог ПСЗОШ № 40, автор інновації, покладеної в основу дослідно-експериментальної роботи «Створення соціально-педагогічних умов для самореалізації учнів спеціального загальноосвітнього навчального закладу» Макарова Світлана Іванівна та Калініченко Ірина Олександрівна, науковий керівник експерименту, к.п.н., доцент кафедри педагогічної майстерності ПОППО);

– «Професійна орієнтація учнівської молоді у навчальному закладі: з досвіду дослідно-експериментальної роботи Всеукраїнського рівня «Вибір успішної професії» на базі СЗОШ імені В. О. Нижниченка» (майстерню педагогічного досвіду провели методист ПОППО Маслоva Віта Анатоліївна та працівники СЗОШ імені В. О. Нижниченка).

У резолюції учасники форуму відзначили, що розвиток освіти пов'язується із запровадженням інновацій і наукових досліджень у навчально-виховний процес, тому особливого значення набуває організація продуктивної дослідно-експериментальної діяльності навчальних закладів, методичних об'єднань, творчих груп, шкіл педагогічної майстерності, авторських творчих майстерень, активізація внутрішньошкільної методичної роботи.

Резолюція також визначила перспективні напрями інноваційної та дослідно-експериментальної діяльності:

- проведення практико-орієнтованих психолого-педагогічних досліджень з актуальних проблем розвитку освіти, осучаснення тематики основних напрямів наукових досліджень;
- розроблення методик організації навчання та соціалізації обдарованих дітей, проектування особистісно-розвивального середовища обдарованих дітей і молоді;
- розроблення змісту та організація освіти на засадах компетентнісного підходу до навчання та норм психофізичного розвитку дитини;
- створення та забезпечення можливостей для реалізації різних освітніх моделей;
- побудова ефективної системи національного виховання;
- створення умов для диференціації навчання, поліпшення професійної орієнтації та допрофільної підготовки, розроблення індивідуальної освітньої траєкторії розвитку учнів відповідно до їх особистісних потреб, інтересів та здібностей;
- перебудова навчально-виховного процесу на засадах розвивальної педагогіки, спрямованої на раннє виявлення та найбільш повне розкриття потенціалу (здібностей) дітей;
- розроблення ефективних моделей інтеграції в суспільство дітей і молоді з особливими освітніми потребами шляхом сучасного науково-методичного забезпечення змісту корекційної та інклюзивної освіти.

ців у інших галузях) із метою вироблення ними спільних інноваційних підходів до навчання та виховання дітей, а також обміну передовим досвідом, збагачення творчими ідеями.

Детальніше про представлені на Першому обласному форумі педагогічних працівників експериментальних навчальних закладів Полтавської області результати дослідно-експериментальної діяльності регіонального та всеукраїнського рівнів ЗНЗ Полтавщини читайте у запропонованих далі статтях.

Окремим пунктом були сформульовані завдання для наукових установ, методичних служб, які покликані сприяти розвитку та впровадженню інновацій у практику освітніх закладів Полтавщини, продовжувати здійснення патронажу експериментальних навчальних закладів та підтримувати творчі групи (об'єднання педагогів, батьків, фахівців

*Л. М. Максименко,
методист Центру педагогічних інновацій
та інформації ПОІППО*

ДОСВІД ТА ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ У ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ В КОНТЕКСТІ ОСВІТНІХ ЗМІН

В. В. Зелюк

Схарактеризовано значення та вплив на підвищення якості освіти дослідно-експериментальної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах як рушія наукового, методичного, професійного розвитку педагога у процесі неперервної післядипломної освіти. Описано сучасний стан дослідно-експериментальної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах Полтавської області, її перспективи і завдання розвитку.

Ключові слова: дослідно-експериментальна робота, неперервна післядипломна освіта і професійний розвиток, загальноосвітній навчальний заклад.

Зелюк В. В. Опыт и проблемы опытно-экспериментальной работы в контексте образовательных изменений

Охарактеризовано значение и влияние на повышение качества образования опытно-экспериментальной работы в общеобразовательных учебных заведениях как двигателя научного, методического, профессионального развития педагога в процессе непрерывного последипломного образования. Описано современное состояние опытно-экспериментальной работы в общеобразовательных учебных заведениях Полтавской области, ее перспективы и задачи развития.

Ключевые слова: опытно-экспериментальная работа, непрерывное последипломное образование и профессиональное развитие, общеобразовательная школа.

Zeliuk V.V. Experience and Challenges of the School-Based Research Work: in the Trends of Changes in Education

Author of this paper suggests that school-based research work would be the urgently needed bridge between pedagogical science and practice, the driving wheel for pedagogy, methodology, and school subjects; describes present condition of school-based research work in Poltava region, gives some thoughts about its prospective and tasks.

Keywords: school-based research work, continuous in-service education and professional development, comprehensive secondary school.

Дослідно-експериментальна робота як рушій освітніх змін

Українська педагогіка може пишатися таким явищем, як дослідно-експериментальна робота в загальноосвітніх навчальних закладах, адже така діяльність підтверджує, що викладання – це «професія, заснована на наукових дослідженнях».

Оскільки науково-дослідна діяльність сприяє навчанню і професійному розвитку педагога на робочому місці, її проведення можна вважати частиною неперервної післядипломної освіти.

Завдяки науковому обґрунтуванню (визначенню цілей, формуванню і структуруванню адекватного їм змісту), ретельному технологічному опрацюванню дослідно-експериментальна робота формує у вчителів індивідуальну стратегію та

стиль викладання, їх здатність до саморозвитку, допомагає всім залученим до її здійснення зламати ті чи інші стереотипи, мотивує до самоосвіти; навчає розпізнавати у проблемі джерело її розв'язання; формує власний педагогічний підхід і толерантність до інших, спонукає визнавати особистість як чинник змін освітньої системи, навчає однаково цінувати індивідуальне й колективне.

Відповідно до технологічного підходу, на основі якого розробляються програми експериментів, особлива увага приділяється не тільки змінам у рівнях розвитку учнів, а й прогнозуванню зростання знань і вмінь учителів. Широко практикуються групові форми роботи щодо навчання педагогічних працівників шкіл – учасниць експериментів, застосовуються

активні методи навчання: рольові ігри, драматизація, розв'язання педагогічних завдань, перегляд відеофрагментів зі шкільної практики та їх обговорення, тренінги, індивідуальна підготовка вчителів у межах школи, методичні семінари, конференції, «круглі столи», дискусії; діють спеціальні дослідницькі групи вчителів, педагоги долучаються до групового розроблення навчальних планів, програм, дидактичних матеріалів. Наукове керівництво експериментальною діяльністю здійснюють доктори, кандидати наук, старших викладачі; методичний супровід – методисти-координатори.

Сучасний стан дослідно-експериментальної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах Полтавської області

У Полтавській області дослідно-експериментальна робота проводиться в 36 загальноосвітніх закладах (5,3 %); у 13-ти (із 30-ти) районах Полтавщини на різних етапах реалізації знаходяться 9 експериментів всеукраїнського та регіонального рівнів; 2 тис. педагогів (14 %) беруть участь в інноваційно-пошуковій діяльності, яка, втім, має потужний мультиплікативний ефект, значно покращуючи якість освіти і завдяки цьому підвищуючи успішність учнів навіть за межами навчальних закладів, де вона проводиться.

На жаль, доводиться констатувати, що 86 % педагогічного середовища шкіл області визначають «слабко виражені інноватори» із середнім та низьким рівнем готовності до змін та поліпшення результатів своєї праці.

Ми досліджували ці явища й детально проаналізували їх у «Білій книзі загальної середньої освіти Полтавщини: версія для обговорення». Це видання – інформаційно-аналітичний документ Департаменту освіти і науки Полтавської облдержадміністрації, який тривалий час розглядався педагогічною громадськістю, був презентований на сайті ПОІППО і вийшов у друк. Автори «Білої книги» висвітлюють найбільш актуальні освітні проблеми, формулюють їх причини та шляхи усунення, окреслюють програму дій змін в освіті області.

Форум педагогічних працівників експериментальних навчальних закладів проводиться вперше. Захід зібрав 55 педагогічних працівників із 45-ти навчально-виховних закладів області, на базі яких здійснюється чи здійснювалася дослідно-експериментальна діяльність всеукраїнського та регіонального рівнів за такими напрямками:

- модернізація управлінської діяльності (8 ЗНЗ, 3 експерименти всеукраїнського та 1 – регіонального рівня);

- навчально-виховна робота (5 ЗНЗ, 2 експерименти всеукраїнського рівня, 2 – регіонального);

- інклюзивна освіта (4 ЗНЗ, 1 експеримент всеукраїнського рівня, 2 – регіонального);

- розроблення нових та апробація наявних методик викладання предметів (44 ЗНЗ долучені до 3-х експериментів всеукраїнського рівня, 7 – регіонального).

Низка навчальних закладів Полтавщини, зокрема СЗОШ І–ІІІ ст. № 3 імені В. О. Нижниченка м. Комсомольська (директор Лідія Василівна Полобок) має досвід участі в дослідно-експериментальній діяльності всеукраїнського та обласного рівнів із 2006 р. У 2014 р. цей навчальний заклад завершив роботу у всеукраїнському проекті з теми «Вибір успішної професії», під час реалізації якого СЗОШ І–ІІІ ст. № 3 м. Комсомольська використав здобутки своєї участі у двох попередніх експериментах.

Над реалізацією методів експериментального навчання з 2007 р. у межах двох всеукраїнських експериментів «Організаційно-педагогічні умови використання інформаційних комп'ютерних технологій у позаурочній діяльності учнів початкової школи» та «Освітньо-інформаційне середовище як фактор цілісного розвитку особистості» працює Круподеринська ЗОШ І–ІІІ ст. Оржицького району (директор Микола Миколайович Бутенко). Експериментальне навчання є ефективною освітньою технологією, оскільки залучає учня до навчально-пізнавальної діяльності на якісно новому рівні, спираючись на нагальні освітні та життєві потреби школяра, стимулюючи його ініціативність та самооцінку.

У 2009–2013 рр. у Полтавській спеціальній загальноосвітній школі № 40 (СЗОШ № 40) проведено дослідно-експериментальну роботу регіонального рівня «Інтенсифікація викладання програмового матеріалу та синхронізація зі змістом програм загальноосвітніх шкіл у спеціальній школі ІІ ст. для дітей зі зниженим зором, які мають достатній та високий рівень успішності, з урахуванням єдності біологічних та соціальних факторів розвитку з метою інтеграції учнів у суспільство».

СЗОШ № 40 м. Полтави в освітній діяльності реалізує вимоги Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами та Державного стандарту загальної серед-

ньої освіти, забезпечуючи реалізацію корекційно-розвиткової частини і працюючи за програмами для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів. Навчання слабозорих дітей у спеціальній школі за типовими навчальними планами загальноосвітнього навчального закладу не передбачено, але плінність контингенту дітей із порушеннями зору зумовило появу потреби щодо проведення в СЗОШ корекційно-реабілітаційних заходів одночасно із навчально-виховним процесом для дітей, які фізично та інтелектуально спроможні навчатися за типовими навчальними планами загальноосвітнього навчального закладу.

Задоволення цього запиту можливе лише за умови поєднання медико-педагогічного (а саме: навчально-методичного, матеріально-технічного та кадрового) забезпечення, наявного у спеціальному навчальному закладі для дітей із порушеннями зорового аналізатора та проведення навчально-виховного процесу відповідно до типових навчальних планів загальноосвітнього навчального закладу.

Із 2015 р. СЗОШ № 40 м. Полтави працює над темою «Створення соціально-педагогічних умов для самореалізації учнів спеціального загальноосвітнього навчального закладу», що є динамічним продовженням попередньої теми і дасть змогу визначити й експериментально перевірити комплекс соціально-педагогічних умов навчально-виховного та корекційно-реабілітаційного процесів із метою самореалізації учнів, які мають порушення зорового аналізатора. Створення комплексу таких умов потребує від адміністрації СЗОШ № 40 м. Полтави, учителів-предметників, шкільного тифлопедагога, практичного психолога, лікаря моделювання оптимальних умов для навчання учнів на основі оцінювання наявних та потенційних можливостей кожного з них.

Серед освітян області значною популярністю користуються проекти Всеукраїнського рівня «Упровадження фінансової грамотності в навчально-виховний процес (на базі тринадцяти навчальних закладів, маємо заявки ще із п'яти) та «Науково-методичні засади впровадження медіаосвіти в навчально-виховний процес» (на базі тринадцяти навчальних закладів).

Матеріали експериментальної діяльності різного рівня узагальнено в шести інформаційно-методичних посібниках та збірниках. Створено медіатеку експериментальних навчальних закладів. Усі ці матеріали розміщено на сайті ПОППО в розділі «Дослідно-експериментальна ро-

бота». Організовано систему навчальних семінарів для координаторів дослідно-експериментальної діяльності районних відділів освіти.

Завдання і перспективи дослідно-експериментальної роботи у Полтавській області

Отже, маємо здобутки в розвитку експериментальної діяльності на Полтавщині. На сучасному етапі перед освітянами стоять завдання переходу від традиційної до нової школи. Цей перехід є можливим передусім за умови інноваційного розвитку ЗНЗ, що означає:

- проведення практико-орієнтованих психолого-педагогічних досліджень з актуальних проблем розвитку освіти, осучаснення тематики основних напрямів наукових досліджень;

- розроблення методик організації навчання та соціалізації обдарованих дітей, проектування особистісно-розвивального середовища обдарованих дітей і молоді;

- розроблення змісту та організація освіти на засадах компетентнісного підходу до навчання та норм психофізичного розвитку дитини;

- створення й забезпечення можливостей для реалізації різних освітніх моделей;

- побудову ефективної системи національного виховання;

- створення умов для диференціації навчання, посилення професійної орієнтації та допрофільної підготовки, формування індивідуальної освітньої траєкторії розвитку учнів відповідно до їх особистісних потреб, інтересів і здібностей;

- перебудову навчально-виховного процесу на засадах розвивальної педагогіки, спрямованої на раннє виявлення та найбільш повне розкриття потенціалу (здібностей) дітей;

- розроблення ефективних моделей інтеграції в суспільство дітей і молоді з особливими освітніми потребами шляхом сучасного науково-методичного забезпечення змісту корекційної та інклюзивної освіти.

Із метою розвитку інноваційної діяльності в системі освіти області ПОППО удосконалює надання таких послуг:

- поширення серед освітян області нормативно-правової документації щодо здійснення інноваційної освітньої діяльності;

- розроблення рекомендацій із питань упровадження інновацій;

- проведення індивідуальних консультацій із питань реалізації інноваційних технологій навчання та виховання;

- накопичення та поширення інформації про інновації в освіті на загальнодержавному й регіональному рівнях;

- координація діяльності районних (міських) методичних кабінетів та відділів освіти районних державних адміністрацій щодо відкриття експериментальних педагогічних майданчиків;

- уведення спецкурсів на курсах підвищення кваліфікації із питань інноваційної діяльності вчителя, використання сучасних комп'ютерних, телекомунікаційних, кейс-технологій, основ педагогічного дослідження тощо;

- створення інноваційного освітнього середовища області – доцільно організованих умов для реалізації соціально-педагогічних ініціатив і пошуку, у межах якого діють єдині узгоджені правила інноваційної діяльності відповідно до чинного законодавства.

Спільно із методичними службами області ПОІППО сприяє розвитку та впровадженню інновацій у практику освітніх закладів Полтавщини, підтримує експериментальні навчальні заклади, творчі групи (об'єднання педагогів, батьків, фахівців у інших галузях) із метою вироблення спільних інноваційних підходів до навчання та виховання дітей, а також обміну передовим досвідом, збагачення творчими ідеями.

Цитувати: Зелюк В. В. Досвід та проблеми дослідно-експериментальної роботи у Полтавській області в контексті освітніх змін / В. В. Зелюк // Постметодика. – 2015. – № 4. – С. 35–40.

© В. В. Зелюк, 2105. Стаття надійшла в редакцію 10.12.2015 ■